

ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัด
ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

Leadership of the Sangha in Management of Wat Sanam Chai Khet
District, Chachoengsao Province

พระครูวินัยธรมานะ หิริธมโม (วังอาจ)¹

Phrakhruwinaithon Mana Hirithammo (Wangat)

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัด ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัด ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัด ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทราระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการสำรวจด้วยแบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.950 กับกลุ่มตัวอย่าง คือ พระภิกษุที่จำพรรษาอยู่ในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 213 รูป ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 8 รูปหรือคน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาสรุปเป็นความเรียง ผลการวิจัยพบว่า 1. พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.85$, S.D.=0.519) 2. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา การศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัด ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ 3. ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดีในการปกครองคณะสงฆ์อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า 1) การประชุมมีน้อย เจ้าอาวาสไม่ค่อยพบปะกับพระ

Received: 2021-06-10 Revised: 2022-06-01 Accepted: 2022-06-01

¹ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Faculty of Social Sciences
Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Corresponding Author E-mail:
6301204214@mcu.ac.th

ลูกวัด 2) เจ้าอาวาสไม่ค่อยรับฟังความคิดเห็นของลูกวัด 3) พระลูกวัดไม่มีสิทธิ์ตรวจสอบกิจการงานต่างๆ ของวัด

คำสำคัญ (Keywords): ภาวะผู้นำ; พระสังฆาธิการ; บริหารจัดการวัด;

Abstract

The purpose of this research is 1. To study the level of opinion of monks on the leadership of the sangha in the management of the temple. 2. To compare the opinions of monks on the leadership of the sangha in the management of the temple. 3. To study the problem. Obstacles and suggestions regarding the leadership of the Sangha in the management of the temple. In Sanam Chai Khet District, Chachoengsao Province. The research methodology is a combination of quantitative research and surveys with a total confidence value of 0.950 and a sample of monks who are in Sanam Chai Khet district. Chachoengsao Province 213 photos analyzed with social science ready-made programs The statistics used are frequency, percentage, average, standard deviation, and frequency values. One-way variability analysis and qualitative research with in-depth interviews with 8 key informants or people using detailed content analysis techniques. Findings were as follows: 1. The monks have an opinion on the leadership of the abbot in the management of the temple. In Sanam Chai Khet district, Chachoengsao province, the picture is very high ($\bar{X}=3.85$, S.D.=0.519) 2. The results of the research hypothesis showed that monks of different ages and studies were not educated. Opinions on the leadership of the sangha in the management of the temple The overall picture is different, so it is based on different research assumptions. Statistically significant at 0.05, it accepts the set research assumptions. 3. Problems Obstacles to Good Management in Uthai Sangha Administration, Ayutthaya Province 1) Meetings are few. The abbot rarely meets with Phra Luk Wat. 2) The abbot does not listen to the opinions of the parish. 3) Phra Luk Wat does not have the right to examine various activities of the temple.

Keywords: Leadership; Buddhist Monks; Manage the temple;

บทนำ (Introduction)

ปัจจุบันการบริหารจัดการวัดในอำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ให้มีประสิทธิภาพ ขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการของพระภิกษุสามเณรในวัดเป็นสำคัญเจ้าอาวาสซึ่งปกครองคณะสงฆ์ระดับต้นมีหน้าที่ในการบริหารจัดการวัดในด้านต่างๆ จึงนับเป็นปัจจัยสำคัญในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จทั้งนี้เพราะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ

กำหนดนโยบายและบริหารบุคลากรในองค์กรให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรจำเป็นจะต้องมีความสามัคคีและทำงานให้สอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างผู้นำกับผู้ตามเจ้าอาวาสนั้นมีภารกิจการบริหารจัดการวัดตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามภารกิจของคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือด้านการปกครองด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554)

พระสังฆาธิการจึงมีหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไปดังคำกล่าวที่ว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะรุ่งเรืองสืบไปก็ด้วยการอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญเนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการเจ้าอาวาสซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสของประชาชนโดยทั่วไปและมีบทบาทโดยตรงต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ดำรงสืบไป”

ผู้วิจัยเห็นว่าพระสังฆาธิการในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ควรได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำให้มากขึ้นเพื่อให้ทราบและตระหนักถึงภารกิจในการบริหารจัดการวัดในการปกครองแสดงบทบาทในภาวะผู้นำงานทั้ง 6 ด้านเข้าใจปัญหาและอุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหามีความสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ ในการบริหารจัดการวัดอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการบริหารจัดการวัดในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทราให้มีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการวัดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Purpose or Objective)

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัด ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัด ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัด ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

ดำเนินการวิจัยโดยวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) กับพระภิกษุที่จำพรรษาอยู่ในพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 213 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.849 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิง

พรรณนา ได้แก่ สถิติความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage : %) และพรรณนาความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง อธิบายระดับภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวัด ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ใช้ค่าสถิติค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard : S.D.) และสถิติเชิงอนุมาน ทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ ใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance : ANOVA) ในกรณีที่ตัวแปรที่มีสามกลุ่มขึ้นไป หากพบว่ามีความแตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จะทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ (Multiple Comparison) โดยใช้วิธีการ LSD (Least Significant Different : LSD) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 8 รูป/คน และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique) ตามโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ประกอบการสังเกตของผู้วิจัย

ผลการวิจัย (Research Results)

1. พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.519 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้งสองด้าน คือ เครื่องมือในการบริหารจัดการวัด และ ภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวัดตามลำดับ

2. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา การศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวัด ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

3. ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดีในการปกครองคณะสงฆ์อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า 1) การประชุมมีน้อย เจ้าอาวาสไม่ค่อยพบปะกับพระลูกวัด 2) เจ้าอาวาสไม่ค่อยรับฟังความคิดเห็นของลูกวัด 3) พระลูกวัดไม่มีสิทธิ์ตรวจสอบกิจการงานต่างๆ ของวัด

ข้อเสนอแนะ 1) การประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับนโยบายแผนการดำเนินงานของวัดกับพระภายในวัดเพื่อปรับปรุงพัฒนา เป็นประจำทุกเดือน 2) เจ้าอาวาสควรมีการมอบหมายงานให้กับพระภายในวัดอย่างชัดเจน 3) เจ้าอาวาสให้พระในวัด ร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนางานด้านการปกครอง เปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญ มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเสมอ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากการวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัด ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ เกี่ยวกับเครื่องมือในการบริหารจัดการวัด

ในภาพรวม จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเครื่องมือในการบริหารจัดการวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านบำรุงรักษาวัด จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับเครื่องมือในการบริหารจัดการวัด ด้านบำรุงรักษาวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าภายในวัดมีความสะอาด มีการจัดระเบียบข้าวของเครื่องใช้ภายในวัด มีการทำบัญชีทรัพย์สินของวัด โดยแยกเป็นหมวดหมู่ และ มีการซ่อมบำรุงเสนาสนะ เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์วีระศักดิ์ จันทวิโส (รตจันทรวงษ์) และคณะ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธไทยแลนด์ 4.0” ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องมีหลักพุทธธรรมในการบริหารจำเป็นต้องอาศัยหลักพุทธธรรมกลยาณมิตรในการบริหารเพื่อผู้บริหารจะเป็นผู้ที่นั่งในใจของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างสง่างามโดยประยุกต์ใช้กับทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ด้านปกครองและสอดส่อง จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับเครื่องมือในการบริหารจัดการวัด ด้านปกครองและสอดส่อง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ในวัดมีการทำทะเบียนประวัติพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัด มีการมอบหมายหน้าที่ภายในวัดมีความชัดเจน กวดขันการทำวัตรเช้าเย็น การทวนพระปาติโมกข์(พระ)และการต่อศีล(สามเณร) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส และคณะ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของผู้บริหารในมุมมองของผู้ใต้บังคับบัญชา” ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารต้องมีบทบาทในการจัดการและจัดการพฤติกรรมขององค์การ มีความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีต่างๆเกี่ยวกับภาวะผู้นำเป็นอย่างดี รู้ถึงเทคนิคในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมสอดคล้องกันในแต่ละสถานการณ์ บทบาทเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ผู้ใต้บังคับบัญชาต้องการให้ผู้บริหารนำมาใช้ในการบริหารองค์การ

ด้านเป็นธุระในการศึกษา จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับเครื่องมือในการบริหารจัดการวัด ด้านเป็นธุระในการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า วัดมีการจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมกิจกรรมและธรรมศึกษา ส่งเสริมการเรียนบาลี ส่งเสริมอุปถัมภ์การเรียนแก่พระภิกษุและสามเณรที่ประสงค์เรียนในระดับอุดมศึกษา และการส่งเสริมสนับสนุนครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานพพล กนตสีโล (สายสินธุ์) (2557) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ”

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบภาวะผู้นำที่เป็นไปได้คือรูปแบบของการเป็นผู้นำเชิงประสาน หลักธรรมที่มีคุณลักษณะโดดเด่นสำหรับผู้ที่มีภาวะผู้นำ คือ หลักสัปปริสธรรม 7 กรณีศึกษาที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติ คือ ภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (นิมิตินิสสรมหาเถร) และภาวะผู้นำของพระราชธรรมโสภณ (เจ้าปี จนฺทมโม) เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ดและแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ ควรประกอบด้วยแนวทาง 3 ประการตามหลักการครองตน ครองคน และครองงาน โดยที่ 1) ส่งเสริมการเป็นผู้นำที่มีหลักสัปปริสธรรม 7 ในการครองตน 2) สนับสนุนการเป็นผู้นำเชิงประสานในการครองคน และ 3) มุ่งเน้นการเป็นผู้นำที่ให้ความสำคัญกับการบริหารงานทางการสงฆ์ให้ครอบคลุมทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ การปกครองการศาสนศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ในการครองงาน

ด้านให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับเครื่องมือในการบริหารจัดการวัด ด้านให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า วัดมีความพร้อมใช้งานของศาลาการเปรียญ ศาลาธรรมสังเวช เมรุ และมีป้ายบอกตำแหน่งที่ตั้ง(แผนผัง)ถาวรวัตถุและส่วนต่างๆภายในวัดชัดเจนเข้าใจง่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระใบฎีกาสุวณฺโณ มหาลาโภ (หงส์คำ) และคณะ (2558) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทและภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในศตวรรษที่ 21” ผลการวิจัยพบว่าเงื่อนไขความสำเร็จที่สำคัญของการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไปคือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยพระสังฆาธิการคือพระภิกษุผู้มีหน้าที่ในการส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ให้เจริญรุ่งเรืองสร้างศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน สร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 พระสังฆาธิการจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ยังคงดำรงไว้ซึ่งเป้าหมายเดิม บทบาทประยุกต์ของพระสังฆาธิการที่จำเป็น ได้แก่ บทบาทในเชิงสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา บทบาทผู้ทรงไว้ซึ่งคุณวิเศษ บทบาทนักบริหารศรัทธา บทบาทผู้นำแห่งจิตวิญญาณ บทบาทนักพัฒนาสังคม และบทบาทผู้นำสู่ความพ้นทุกข์ ซึ่งจะส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้ยืนยงสืบไป

2. ผลการวิเคราะห์ เกี่ยวกับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านการบอกกล่าว (Telling) จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัด ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ในวัดมีป้ายประกาศ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ภายในวัด มีตารางกิจนิมนต์ และกิจการบุญต่างภายในวัด ได้รับคำ

ชี้แนะจากเจ้าอาวาสโดยตรง และได้รับคำชี้แนะจากพระสังฆาธิการที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสโดยตรง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระใบฎีกาศราวดี มหาลาโภ (หงส์คำ) และคณะ (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทและภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในศตวรรษที่ 21” ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับมากทุกด้าน

ด้านการนำเสนอความคิดเห็น (Selling) จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการนำเสนอความคิดเห็น (Selling) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ในวัดมีการประชุม(Meeting) โดยสามารถปรึกษาพระสังฆาธิการภายในวัดได้สม่ำเสมอ สามารถติดต่อพบปะพูดคุยกับเจ้าอาวาสเป็นการส่วนตัวได้โดยง่าย และเจ้าอาวาสอนุญาตให้สามารถนำเสนอหรือออกความคิดเห็นในการบริหารงานภายในวัดได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุระพงษ์ สุรวโส (สีหมอก) (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง“ภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการบริหารการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษา พระครูโพธิ์วิรุณ วัดโพธิ์การาม ตำบลโพธิ์สูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับมากทุกด้าน

ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับเครื่องมือในการบริหารจัดการวัด ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า ทางวัดจัดทำสมุดเซ็นชื่อเข้าร่วมประชุม (Meeting) ภายในวัด ทางวัดมีการให้สัญญาณในการทำกิจต่างๆภายในวัดที่ชัดเจน มีการอนุญาตให้พระภิกษุสามเณรนำเสนอความคิดเห็นในการดูแลภายในวัด และอนุญาตให้พระภิกษุสามารถนำเสนอแนวคิดในการบริหารกิจการงานวัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานพพล กนตสีโล (สายสินธุ์) (2557) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ” ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ด้านการมอบหมายงาน (Delegation) จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับเครื่องมือในการบริหารจัดการวัด ด้านการมอบหมายงาน (Delegation) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ภายในวัดมีการมอบหมายหน้าที่ที่ชัดเจน มีการทำป้ายประกาศหน้าที่ของพระภิกษุภายในวัดที่ชัดเจน มีการจัดเวรทำความสะอาดส่วนต่างๆภายในวัดที่ชัดเจน และมีการจัดเวรดูแลเสนาสนะภายในวัดที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเสริม พงศ์ พุทธิวิโส (2559) ได้วิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของพระที่มหัศจรรย์ (วิรัช วิโรจน์) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร” ผลการวิจัยพบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

องค์ความรู้จากการวิจัย (Body of Knowledge)

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ใน อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” ทำให้ผู้วิจัยค้นพบองค์ความรู้จากการวิจัย ดังภาพที่ 1 ดังนี้

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัด ในอำเภอสยามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา มีดังนี้

ด้านบำรุงรักษาวัด มีความโดดเด่น โดยพระสงฆ์ในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ ความสะอาดโดยรวมภายในวัด มีการจัดระเบียบข้าวของเครื่องใช้ภายในวัด มีการทำบุญชั้ทรัพย์สินของวัดโดยแยกเป็นหมวดหมู่ มีการซ่อมบำรุงเสนาสนะด้านรูปแบบการเผยแผ่

ด้านปกครองและสอดส่อง มีความโดดเด่น โดยพระสงฆ์ในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ มีการทำทะเบียนประวัติพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัด มีการมอบหมายหน้าที่ภายในวัดมีความชัดเจน กวดขันการทำวัตรเข้าเฝ้าการทวพระปาติโมกข์(พระ)และการต่อศีล(สามเณร)

ด้านเป็นธุระในการศึกษา มีความโดดเด่น โดยพระสงฆ์ในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือการจัดการเรียนการสอนนักธรรมและธรรมศึกษา บาลี และการส่งเสริมอุปถัมภ์การเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษา การส่งเสริมสนับสนุนครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ด้านให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล มีความโดดเด่น โดยพระสงฆ์ในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ ความพร้อมใช้งานของศาลาการเปรียญ และศาลาธรรมสังเวช เมรุ มีป้ายบอกตำแหน่งที่ตั้ง(แผนผัง)ถาวรวัตถุและส่วนต่างๆภายในวัดชัดเจนเข้าใจง่าย

ด้านการบอกกล่าว มีความโดดเด่น โดยพระสงฆ์ในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ มีป้ายประกาศ ข้อมูลข่าวสารต่างๆภายในวัด มีตารางกิจนิมนต์ และกิจการบุญต่างๆภายในวัด ได้รับคำชี้แนะจากเจ้าอาวาสโดยตรง ได้รับคำชี้แนะจากพระสังฆาธิการที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสโดยตรง

ด้านการนำเสนอความคิดเห็น มีความโดดเด่น โดยพระสงฆ์ในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ มีการประชุมภายในวัด สามารถปรึกษาพระสังฆาธิการภายในวัดได้สม่ำเสมอ สามารถติดต่อพบปะพูดคุยกับเจ้าอาวาสเป็นการส่วนตัวได้โดยง่าย เจ้าอาวาสอนุญาตให้สามารถนำเสนอหรือออกความคิดเห็นในการบริหารงานภายในวัดได้

ด้านการมีส่วนร่วม มีความโดดเด่น โดยพระสงฆ์ในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ วัดจัดทำสมุดเซ็นชื่อเข้าร่วมประชุมภายในวัด มีการให้สัญญาณในการทำกิจต่างๆ ชัดเจน อนุญาตให้พระภิกษุสามเณรนำเสนอความคิดเห็นในการดูแลและการบริหารกิจการงานวัดทางวัดอนุญาตให้พระภิกษุสามเณรนำเสนอแนวคิดในการบริหารกิจการงานวัด

ด้านการมอบหมายงาน มีความโดดเด่น โดยพระสงฆ์ในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ การวางแผนการคัดเลือกและมอบหมายงานให้กับพระภายในวัดและอธิบายถึงรายละเอียดของแผนงาน มีการปรับปรุงงานที่ได้รับมอบหมายเพื่อให้งานมีความสมบูรณ์ และมอบอำนาจการตัดสินใจในงานต่าง ๆ ให้กับพระที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ผลการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัด ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรม ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 คณะสงฆ์จังหวัดฉะเชิงเทรา ควรมีการวางนโยบายการคัดเลือกบุคลากรที่จะมาเป็นสังฆาธิการเพิ่มเติมจาก พรบ.คณะสงฆ์พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535 เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของจังหวัดฉะเชิงเทรา

1.2 วางกลยุทธ์การบริหารคณะสงฆ์จังหวัดฉะเชิงเทรา ระยะสั้น เพื่อให้ทันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

1.3 กำหนดแผนการพัฒนาศาสนาพุทธเพื่อให้พระสงฆ์จังหวัดฉะเชิงเทรามีความพร้อมในการปฏิบัติงาน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 พระสงฆ์ควรเปิดโอกาสให้มีการเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ ในที่ประชุมทั้งแบบเปิดและแบบปิดเพื่อให้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์

2.2 ดำเนินการตามแผนกลยุทธ์การบริหารคณะสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยกำหนดระยะเวลาที่ครอบคลุมกับสภาพปัญหา

2.3 จัดให้มีการอบรมสัมมนา เพิ่มความรู้ความสามารถ ทักษะในงานด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อให้ทันกับการปกครองปัจจุบัน

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษากลยุทธ์ หรือยุทธศาสตร์การบริหารจัดการพระสงฆ์อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์

3.2 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ นำผลที่ได้ไปพัฒนาศาสนาพุทธต่อไป

3.3 ควรศึกษาแนวทางส่งเสริมประสิทธิภาพพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

เอกสารอ้างอิง (References)

พระครูสังฆรักษ์วีระศักดิ์ จันทวิโส (รณจักรวงศ์). (2560). ภาวะผู้นำเชิงพุทธไทยแลนด์ 4.0.

วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์. 4(1), 63.

พระใบฎีกาศราวุฒิ มหาลาภ (หงส์คำ) และคณะ. (2558). บทบาทและภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการในศตวรรษที่ 21. *Journal of nakhonratchasima college*. 9(1), 78-83.

พระมหานพพล กนต์ลีโล (สายสินธุ์). (2559). การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสงฆ์. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*. 2(1), 49-58.

พระมหาสุระพงษ์ สุรวโธ (สีหมอก). (2555). ภาวะผู้นำของพระสงฆ์ ในการบริหารการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาพระครูโพธิ์วิรุณ วัดโพธิ์ธาราม ตำบลโพธิ์สูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

พระเสริมพงศ์ พุทธิวิโส. (2559). ภาวะผู้นำของพระที่มัสยิดมูฮัมหมัด (วิรัช วิโรจน์) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*. 4(1), 255-265.

พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส และคณะ. (2560). ภาวะผู้นำของผู้บริหารในมุมมองของผู้ใต้บังคับบัญชา. *วารสารปริทรรศน์ มจร*. 4(2), 15.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). *การพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน*. นครปฐม : กอง
พุทธศาสนสถาน.

